

**kulturna
zgodovinska
umetnostna
dediščina**

Celje

Zgodovina, zgodovinski viri, pomožne zgodovinske vede ter zgodovinske in umetnostne ustanove Celja

V O D N I K 6. razred

Danes boš spoznaval zgodovino, pomožne zgodovinske vede, zgodovinske vire in ustanove, ki vire hranijo, obnavljajo in proučujejo. Delo bo potekalo v učilnici in na terenu. Obiskali bomo ZAC (Zgodovinski arhiv Celje), kjer nam bodo predstavili svojo ustanovo, njen namen in dejavnost. Na poti bomo poiskali in predstavili še nekatere druge zgodovinske ustanove in primer tehniške dediščine na prostem - parno lokomotivo. V vodniku so naloge, ki jih boš opravil v šoli, naloge na terenu in domača naloga.

Potrebščine: zgodovinski učbenik, pisalo in papir, trda podlaga za pisanje.

Znak kulturne dediščine - z njim so označeni vsi spomeniki kulturne dediščine, ki jim je priložena razlaga v slovenščini in angleščini. Kulturni spomeniki so objekti, ki imajo izjemno kulturno vrednost, predstavljajo vrhunske dosežke ustvarjalnosti ali redko ohranjene dokaze določenega obdobja. Zato so zaščiteni s posebnimi zakoni.

Delaj si pametne izpiske. Uredi jih po alinejah ali v miselni vzorec. Najslabše je, če podatke dobesedno prepisuješ s spleta. Preberi informacijo, o njej razmisli, poišči ključni podatek in ga umesti v svoj zapis... Če je besedilo pretežno, ga preberi še enkrat, prosi za pojasnilo učitelja in si pomagaj s slovarji, ki jih imaš na računalniku. Ne pozabi, da se veliko podatkov o naši dediščini nahaja tudi na turističnih predstavitvah mesta! Poskusi, ni težko... korajža velja!

Naloga 1 (delo v šoli): ZGODOVINA, POMOŽNE ZGODOVINSKE VEDE IN ZGODOVINSKI VIRI

Upoštevaj navodila, prelistaj učbenik, preglej učna gradiva na šolskih spletnih straneh, pobrsčaj po svetovnem spletu ter reši naloge!

1.1 ZGODOVINA (razmisli in odgovori)

☞ Zakaj pravimo, da je "zgodovina učiteljica življenja"?

1.2 POMOŽNE ZGODOVINSKE VEDE (splet: facka... učna gradiva... zgodovina... pomožne zgod. vede)

☞ Pri spoznavanju in razlaganju preteklosti si pomagamo s posebnimi znanostmi, ki jih imenujemo pomožne zgodovinske vede. V učbeniku, literaturi ali na spletu poišči, katera pomožna zgodovinska veda proučuje:

razvoj pisav	1	2	3	4	5	6	7	2	9	10	11	2
stare listine	12	10	1	3	5	13	2	15	10	8	2	
stare novce	17	14	13	10	21	13	2	15	10	8	2	
stare grbe	16	4	7	2	3	12	10	8	2			
preteklost s pomočjo materialnih virov, do katerih pride z izkopavanji	2	7	16	4	5	3	5	6	10	11	2	
.... še ena pomožna veda...	9	10	3	2	15	4	3	10	11	2		

Črke pomožnih zgodovinskih ved vpiši v posamezna polja. Ista številka pomeni isto črko. Pri pravih rešitvah dobiš na označenem polju še šesto pomožno vedo, ki označuje zbiranje in proučevanje znamk.

1.3 ZGODOVINSKI VIRI (samostojno poišči odgovore)

☞ Kaj so zgodovinski viri? _____

☞ Katere vrste zgodovinskih virov poznamo? _____

☞ Specializirane ustanove zgodovinske vire zberejo in hranijo, vzdržujejo, restavriraajo ter proučujejo. Na levi so navedene ustanove, ki hranijo določene zgodovinske vire, ki so navedeni na desni strani.

Poveži tako, da pred zgodovinski vir na desni postaviš eno ali več ustreznih črk iz levega stolpca in izvedel boš, v kateri ustanovi si lahko ogedamo posamezne zgodovinske vire!

A knjižnica	___ razvalina gradu
B galerija	___ orodje neandertalca
C muzej	___ keltski nakit
Č zgodovinski arhiv	___ slika na platnu Darinke Pavletič - Lorenčak
D razstava na prostem	___ maturitetno spričevalo tvojega dedka
	___ listino, s katero so bile Celju podeljene mestne pravice
	___ stara fotografija Josipa Pelikana
	___ star zemjevid Celja
	___ Heraklejev tempelj - Herkulovo svetišče
	___ stara kuharica z recepti Valentina Vodnika
	___ umetniška grafika Jureta Cekute
	___ celjski časopis Celjski tednik iz leta 1962

Naloga 2 (delo na terenu): ZGODOVINSKE IN KULTURNE USTANOVE V CELJU

Na poti po mestu boš spodaj našete zgodovinske ali kulturne ustanove predstavil:

- zapisal boš sedež ustanove (poštni naslov)
- imenoval zgradbo, v kateri se ustanova nahaja in
- naštel najpomembnejše razstave, ki si jih lahko v ustanovah ogledamo.

2.1 POKRAJINSKI MUZEJ CELJE

naslov	stalne razstave	opis zgradbe

2.2 OSREDNJA KNJIŽNICA CELJE

naslov	gradivo, namen...	opis zgradbe

2.3 MUZEJ NOVEJŠE ZGODOVINE CELJE

naslov	stalne razstave	opis zgradbe

2.4 ZGODOVINSKI ARHIV CELJE (ZAC)

Arhivi hranijo arhivsko gradivo (pomembno dokumentarno gradivo, filme, slike...), ki je ustrezno razvrščeno in zavarovano. Zgodovinski arhiv v Celju je bil ustanovljen kot samostojna enota leta 1956. Znaš letnico zapisati z rimskimi številkami? _____

Opiši, kako v arhivu varujejo arhivsko gradivo! _____

Kako arhivarji dokazujejo ponarejene listine? _____

Kaj pomeni "1 m" arhivskega gradiva? _____

Koliko metrov arhivskega gradiva imajo v ZAC? _____

Povej, kdo je restavrator in kratko opiši njegovo najpogostejše delo! _____

Zaposleni v ZAC pa izdajajo številne publikacije (tiskano delo, namenjeno javnosti), ki so plod njihovega raziskovalnega dela. Določene tematike, zanimive za preteklost Celja in širšega območja želijo predstaviti in približati javnosti. Katera publikacija ZAC ti je ostala v spominu in zakaj?

2.5 PARNA LOKOMOTIVA NA CELJSKI ŽELEZNIŠKI POSTAJI (tehniška dediščina)

Skiciraj lokomotivo in si o njej izpiši kakšno posebnost.

Naloga 4 (domača naloga): NAMEMBNOST ZNAMENITIH CELJSKIH ZGRADB

Prepoznaš zgradbe na starih celjskih fotografijah? Na levi so starejše fotografije znamenitih celjskih zgradb, v sredini njihova poimenovanja, na levi pa njihova dejavnost danes. Poredni škrat je razmetal opise in fotografije Tvoja naloga je, da pravilno povežeš "trojčke"!

	MUZEJ NOVEJŠE ZGODOVINE CELJE	večnamenska osrednja dvorana, sedež Mestne občine Celje, Likovni salon
	KNEŽJI DVOREC	Muzej novejše zgodovine in edini slovenski otroški muzej Hermanov brlog, ustanovljen leta 1995
	STARA GROFIJA	stalni razstavi Celjski grofje in Celeia - mesto pod mestom ter Galerija sodobnih umetnosti
	NARODNI DOM	sedež Pokrajinskega muzeja Celje in znameniti Celjski strop

arabske in rimske številke

1 - I	2 - II	3 - III	4 - IV	5 - V	6 - VI	9 - IX
10 - X	...	40 - XL	50 - L	100 - C	500 - D	1000 - M

Na železniški postaji je vredna ogleda PARNÁ LOKOMOTIVA JŽ 25-002, ki je od marca 1989 kot tehnični spomenik postavljena ob III. peronu. Lokomotiva je bila izdelana v Siglovi tovarni lokomotiv v Wiener Neustadtu leta 1922. Izdelano je bilo 650 tovrstnih lokomotiv. Do leta 1978 je vozila na relaciji Zidani Most - Maribor, Celje - Velenje in Celje - Imeno. Največja hitrost vlaka je bila 60 km/h. Pogonska kolesa imajo premera 1258 mm. Masa lokomotive znaša 61,2 t (Koliko je težak povprečni avtomobil?). V kotlu je bilo 13 barov pritiska (Koliko barov tlaka je v avtomobilskih zračnicah?). Za 120 km vožnje je kurjač v peč naložil 7 t premoga. V vodni zbiralnik so natočili 5 m³ vode (Mesečno porabimo okoli 10 m³ vode na osebo. Zakaj so potrebovali vodo?)

STARA GROFIJA - Plemenito renesančno stavbo v Celju so pozidali med leti 1580 in 1603 ob jugovzhodnem delu mestnega obzidja. Grof Jobst Josef Thurn Valsassina je zemljišče odkupil od nadvojvode Karla II, podrl nekatera gospodarska poslopja Knežjega dvora ter ga dal obnoviti renesančnim italijanskim umetnikom. V njenem pritličnem delu so ohranjene strelne line, kar dokazuje, da je bila stavba sprva utrjena. Danes so v stavbi zbirke Pokrajinskega muzeja Celje.

HERKULOVO SVETIŠČE (HERAKLEJEV TEMPELJ) Na reliefni polici nad mestnim parkom so v antiki zgradili svetišče. Posvečeno je junaku Herkulu. V glavnem so ostali še temelji in en stoječ stebler. Svetišče je imelo v notranjščini dva prostora, okrog njiju pa je bilo dvorišče. Okrog dvorišča je bil na južni in na zahodni strani hodnik, ki je imel na notranji strani stebrišče z vitkimi korintskimi stebri. Na južni strani svetišča so odkopali vodovod, s katerim je svetišče dobivalo vodo iz 37 m oddaljenega studenca, ki je danes vodnjak.

KNEŽJI DVOR - leži v JZ delu srednjeveškega mestnega jedra, ob nekdanjem sotočju Sušnice in Savinje. Prvič se grad, takrat še samo stolp, omenja kot zastavna posest v listini leta 1323. Kasneje so grofje Celjski stolp prezidali in povečali ter si v njem uredili prebivališče. Spodnji grad je v času Celjskih veljal za eno najlepših renesančnih stavb na Slovenskem. V bojih za celjsko dediščino je bila stavba oplenjena (Jan Vitovec). Grad je bil dobro utrjen in obdan z obzidjem, vendar so ga kasneje zanemarili.

OSREDNJO KNJIŽNICO CELJE so prenovili v sedanjo podobo leta 2010. 15. februarja leta 1846 so v Celju ustanovili slovensko knjižnico za duhovščino, v kateri so imeli 440 knjig. Leta 1906 so v Narodnem domu odprli knjižnico za javno uporabo. Leta 1927 je bila knjižnica v mestnem magistratu (današnji Hermanov brlog) in je imela 2000 knjižničnih enot (knjižnične enote niso samo knjige, temveč vse, kar knjižnica shranjuje; tudi plakat, razglednica, star časopis idr).